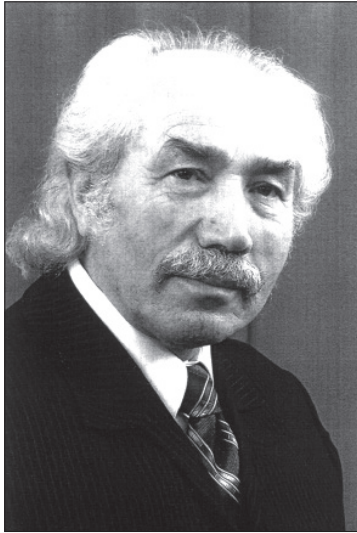

ЮВІЛЕЇ

ЖИТТЯ, ОКРИЛЕНЕ ЛЮБОВ'Ю ДО КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА (До 75-річчя від дня народження Василя Марка)

З Василем Петровичем Марком я познайомилася на початку сімдесятих років минулого століття. Тоді він навчався у річній аспірантурі при кафедрі української літератури Ужгородського державного університету, завершував кандидатську дисертацію на тему “Проблема героя в творчості Михайла

Стельмаха”. За плечима було шістнадцятирічне вчителювання у восьмирічці села Дулово, згодом посада заступника директора Тячівської районної заочної школи. Тоді, спілкуючись із молодим учителем, не переставала дивуватися його енергійності, допитливості, чутливості до художнього слова, невситимим прагненням докопатися, як кажуть, до істини, а ще вмінням тактовно полемізувати, переконувати співрозмовника чи опонента, схилити, так бимовити, на свій бік відповідними аргументами.

Про творчий успіх, художнє відкриття, талант того чи іншого митця він говорив так захоплено, емоційно, що складалося враження, наче то його власний здобуток. До речі, як людина доброзичлива, шляхетна, Василь Марко уміє щиро порадіти за успіх письменника чи літературознавця, а ще підтримати того, хто робить перші кроки в письменстві чи науці, відгукнутися добрим словом чи рецензією.

Талант Василя Марка як науковця на повну силу розвинувся у Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В.Винниченка, де працює з 1975 року. Тут підготував і захистив докторську дисертацію “Художня концепція людини і стиль: закономірності взаємодії”.

У творчому доробку вченого монографії “Художній світ Михайла Стельмаха” (1987), “У вимірах стилю” (1984), “Окрилені ідеалом” (1985), “Основи творчих шукань” (1987), “Анатолій Мороз. Нарис творчості” (1988), “Українська література ХХ – ХХІ століть” (2004), “Стежки до таїни

слова” (2007), методичні посібники “Основи аналізу літературного твору” (1999, 2003), а ще сотні статей і рецензій у періодичних виданнях.

Зроблене Василем Марком – гідний внесок у вітчизняне літературознавство. Праці вченого відзначаються новизною осмислення художніх творів і широким історико-літературним контекстом. Василь Марко успішно послуговується порівняльно-історичним методом. У статті “Проблема проступку і кари в українській драматургії: перегук часів” дослідник порівнює вершинні твори української літератури трагедію І.Карпенка-Карого “Сава Чалий” з п'єсами В.Винниченка “Тріх” і М.Куліша “Патетична соната”. Ці твори об'єднують філософсько-концептуальна проблема людина і час, до того ж в основі кожного – моральний конфлікт, який обертається навколо актуальних питань “свобода і обов'язок”, “вибір і відповідальність”, “проступок і кара”. Шляхом порівняння Василь Марко вдало простежує динаміку художньо-концептуальних пошуків визначних українських драматургів.

Блискучі зразки порівняльно-історичного методу в літературознавстві знаходимо у методичному посібнику “Стежки до таїни слова”. Значний інтерес представляє стаття Василя Марка “Новели М.Коцюбинського “Невідомий” і М.Хвильового “Я (Романтика)”. Типологічно-порівняльний метод дає можливість дослідникові побачити типологічну близькість творів письменників і відмінності між ними.

Василь Марко вважає, що творчість кожного митця слід розглядати в контексті художньої літератури. Широкий контекст бачимо в статтях вченого, присвячених творчості Т.Шевченка, М.Коцюбинського, М.Хвильового, В.Винниченка.

Аналізуючи художні тексти, Василь Марко завжди прагне розв'язати складні проблеми теорії літератури, зокрема художнього методу, жанру, стилю, традиції і новаторства. Він переконаний, що для об'єктивних оцінок художніх явищ і статей необхідно зняти ідеологічні нашарування, відмовитися від спрощеного розуміння реалізму, абсолютизації його місця в літературі, від упередженого ставлення до різних видів модернізму. Вчений часто звертається до таких творів, які важко аналізувати як учням, так і студентам.

Упродовж багатьох десятиліть Василь Марко вивчає питання художньої концепції людини, в полі зору вченого такі її складові, як естетичний ідеал, розуміння митцем соціальних і

біологічних особливостей людини, вибір героїв і засобів їх зображення, проблеми історизму і героїзму, людина і час, людина і суспільство, людина і природа.

Василь Марко виявляє гідну подиву працьовитість. Його літературознавчий погляд не оминає знакових постатей нашого письменства. Об'єктом аналітичної уваги Василя Марка є письменники як XIX, так і XX, XXI століть. Серед них Т.Шевченко, І.Франко, В.Стефаник, Панас Мирний, І.Нечуй-Левицький, Г.Квітка-Основ'яненко, М.Коцюбинський, В.Винниченко, М.Хвильовий, О.Довженко, Ю.Яновський, М.Стельмах, О.Гончар, В.Земляк, Гр.Тютюнник, В.Яворівський, Є.Маланюк, М.Куліш, П.Загребельний. Статті про цих та інших письменників цікаво читати, бо в них відчувається вільне дихання, постійно пульсує жива думка. Долі митців і їх героїв В.Марко пропускає через свою душу, своє серце. Глибоко науковий і водночас емоційний, динамічний стиль викладу матеріалу постійно тримає увагу, активізує думку.

Етюди В.Марка про письменників, розміщені в книзі "Стежки до таїни слова" є цікавими текстобіографіями, написаними людиною, яка добре орієнтується в літературному просторі, знає літературний процес, має високо розвинене наукове і художнє чуття, здатна глибоко проникнути у таємниці творчості, чутлива до таланту й мистецької форми, уміє розкодувати авторський текст. В.Марко вважає, що розкодування таїни слова ґрунтується на знанні теоретичних операцій, здібностях дослідника, його здатності відчувати текст у найскладніших складових. Вдале розкодування тексту, на думку вченого, – це найвища нагорода дослідникові за аналітичні зусилля.

Творчий профіль В.Марка був би неповним, якби ми не згадали досліджень про літературу Закарпаття, яка ніколи не переставала бути предметом наукових інтересів ученого і просто його душевного настрою. В.Марко постійно вводить наших краян-письменників, як це робив і академік О.Мишанич, у загальноукраїнський культурний простір. Прикметні з цього погляду статті про творчість М.Томчання, В.Басараба, І.Чендея, Ю.Керекеша, П.Скунця, С.Жупанина, Д.Кешелю. Думаю, що прийшов час зібрати усі ці публікації й видати окремою книжкою.

До вивчення творчості наших краян В.Марко залучає студентів та аспірантів Кіровоградського педагогічного університету. У 2007 році його аспірантка О.Козій захистила кандидатську дисертацію на тему "Повісті і романи І.Чендея: неореалістичний дискурс".

Завжди з щемом згадує В.Марко свою

альма-матер – Ужгородський національний університет, де одержав основи знань про українську літературу, зокрема лекції таких відомих учених, як М.Ясько, М.Плісецький, В.Микитась. Назавжди закарбувалися у його пам'яті заняття з історії української літератури другої половини XIX століття та спецкурси про поезію і прозу І.Франка, які проводив проф. П.Пономарьов. У його особі мав зразкового наукового наставника. З кафедри української літератури Ужгородського національного університету почався інтерес студента В.Марка до концептуальності та естетики слова. Сьогодні він схилиє свою сиву голову перед пам'яттю тих викладачів, які майже півстоліття тому вчили його, формували як майбутнього науковця. Живучи далекі від рідних місць, В.Марко постійно цікавиться життям кафедри української літератури Ужгородського національного університету, її планами, науковими здобутками. Він бере активну участь у підготовці наукових кадрів, опонуючи дисертації, рецензуючи наукові праці. В.Марко був опонентом дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук "Творчість Петра Скунця: проблематика та художня еволюція" Олександри Ігнатович, рецензував монографію професора Валентини Барчан "Творчість Теодосія Осьмачки в контексті стильових та філософських вимірів XX століття", відгукнувся майже на всі збірки оповідань доцента Ю.Балеги, який у далекі студентські роки був науковим керівником його курсових та дипломної роботи про поезію Ю.Боршоша-Кум'ятського. А ще ніколи не забуває привітати з днем народження, ювілеєм, новою книжкою, надіслати свою. Такий він завжди настроєний на добро і освітлений ним.

Щоліта під час відпустки навідується В.Марко до родинного гнізда у село Руське Поле, що на Тячівщині. Тут могили батьків Марії та Петра Марків. Серед карпатської природи і близьких людей відпочиває душею, набирається сил для навчальної роботи і наукової творчості на ниві української культури. Думаю, що своєї головної книги про наше письменство В.Марко ще не написав. Його досвід дає можливість бачити літературний процес широко і об'єктивно.

6 січня 2011 року В.Марку виповнилося 75 літ, п'ятдесят з них віддано освітянській та науковій праці. Бажаю, щоб наступні роки його життя, окрилені любов'ю до художнього слова, були багатими на нові наукові звершення, а основне – щасливими при доброму здоров'ї.

*Надія Ференц,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
УжНУ*